

Krzysztof Grablewski
Uniwersytet Gdański, Wydział Ekonomiczny
Rozprawa doktorska napisana pod kierunkiem
dr hab. Krystyny Gawlikowskiej-Hueckel, prof. UG

Streszczenie

Zatrudnienie wspomagane jako instrument aktywizacji społeczno-zawodowej osób z niepełnosprawnościami w Polsce (na przykładzie województwa warmińsko-mazurskiego)

Problemem analizowanym w pracy są przyczyny bezrobocia osób z niepełnosprawnościami (OzNI) w Polsce oraz metody jego zmniejszenia. Jeśli chodzi o przyczyny, to badacze najczęściej wskazują postawy OzNI, niedostosowane warunki środowiska pracy, elementy otoczenia zewnętrznego oraz postawy pracodawców. W ostatnich dziesięcioleciach w Polsce nastąpił znaczny postęp w rozumieniu problemów osób z niepełnosprawnościami i w metodach ich aktywizacji zawodowej. Jedną z metod, zaczerpniętą ze Stanów Zjednoczonych jest zatrudnienie wspomagane (w skrócie ZW).

Zatrudnienie wspomagane polega na zapewnieniu wsparcia osobom z niepełnosprawnościami w uzyskaniu i utrzymaniu płatnego zatrudnienia na otwartym rynku pracy. W tej metodzie istotne jest zaangażowanie i kompetencje osób wspierających OzNI. Najważniejszą rolę pełni trener pracy, funkcję wspierającą - psycholog oraz doradca zawodowy, rzadziej specjalista ds. aktywizacji czy coach. Fundamentalną zasadą zatrudnienia wspomagane jest to, że osoba z niepełnosprawnością powinna otrzymywać wynagrodzenie współmierne do wykonywanej pracy, jednak nie mniejsze niż płaca minimalna lub stawka ogólnie przyjęta w danym kraju dla wybranego stanowiska pracy. Zatrudnienie wspomagane powstało jako alternatywa dla zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami w tzw. zakładach pracy chronionej, które dominowały w drugiej połowie XX w. Pod koniec tego wieku zaczęto krytykować tę formę zatrudnienia. Wobec zakładów pracy

chronionej wysuwano zarzut, że są gettami dla osób z niepełnosprawnościami, a nie przejściowymi miejscami pracy, przed podjęciem bardziej wymagającej pracy na tzw. otwartym rynku pracy.

Głównym celem dysertacji jest określenie czynników dezaktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami oraz ocena skuteczności zatrudnienia wspomaganego jako narzędzia zmniejszającego bezrobocie wśród osób z niepełnosprawnościami.

W pracy postawiono następujące hipotezy badawcze: wysokie bezrobocie wśród OzNI w Polsce jest skutkiem braku dojrzałości instytucjonalnej polityki rynku pracy i polityki społecznej oraz współpracy administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi; zatrudnienie wspomaganego jest obecnie najefektywniejszym sposobem aktywizacji społeczno-zawodowej OzNI w Polsce; poprawa statusu osób z niepełnosprawnościami na rynku pracy wymaga ustawicznego doskonalenia instrumentów aktywizacji społeczno-zawodowej OzNI i dostosowania ich do zmieniających się warunków na rynku pracy.

Aby zweryfikować postawione hipotezy, dokonano analizy SWOT zatrudnienia wspomaganego w Polsce oraz przeprowadzono badanie ankietowe wśród niepełnosprawnych uczestników projektów zatrudnienia wspomaganego. Badaniem objęto województwo warmińsko-mazurskie, gdzie wiodącymi podmiotami zatrudnienia wspomaganego są: Elbląska Rada Konsultacyjna Osób Niepełnosprawnych (ERKON), Warmińsko-Mazurski Sejmik Osób Niepełnosprawnych (W-MSON) oraz Fundacja Elbląg – Fundusz Lokalny Regionu Elbląskiego (FE).

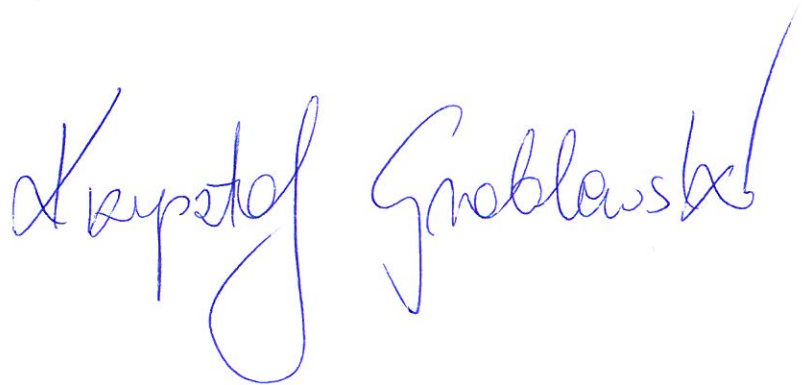
Analizę SWOT przeprowadzono w oparciu o wiedzę i doświadczenie 27 specjalistów (trenerów pracy, doradców zawodowych i psychologów). W badaniu ankietowym wzięło udział 108 osób z niepełnosprawnościami. W okresie prowadzenia badań (lipiec-wrzesień 2019) w województwie warmińsko-mazurskim realizowanych było 10 projektów zatrudnienia wspomaganego, w których pracowało 60. specjalistów, a beneficjenci stanowili grupę blisko 200 osób.

Wszystkie hipotezy znalazły potwierdzenie w przeprowadzonych badaniach i analizach. Brak dojrzałości instytucjonalnej polityki rynku pracy i polityki społecznej oraz współpracy administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi utrudnia redukcję bezrobocia osób z niepełnosprawnościami. Wyraża się to w niespójności działań instytucji publicznych i służb zatrudnienia wspomaganego. Zasiłki socjalne

są z jednej strony potrzebne, z drugiej - zniechęcają do podjęcia legalnej pracy; problem ten wykazała jednoznacznie analiza SWOT.

Zatrudnienie wspomagane jest obecnie najefektywniejszą metodą walki z bezrobociem, chociaż w polskim systemie instytucjonalnym pełni jedynie funkcję pomocniczą w stosunku do działalności urzędów pracy i PFRON. Świadczy o tym przede wszystkim zakres finansowania – urzędy pracy kosztują rocznie 4 mld zł, na podobnym poziomie jest budżet PFRON (w 2019r. 5 mld zł), a na zatrudnienie wspomagane realizowane przez organizacje pozarządowe przeznaczają się zaledwie kilka milionów złotych. Jednak to pracownicy projektów zatrudnienia wspomagane otrzymali wysokie oceny bezrobotnych z niepełnosprawnościami. Aż 93% ankietowanych poleciłoby innej osobie bezrobotnej udział w projekcie zatrudnienia wspomagane.

Poprawa statusu osób z niepełnosprawnościami na polskim rynku pracy wymaga ustawicznego doskonalenia instrumentów aktywizacji społeczno-zawodowej OzNI i dostosowania ich do zmieniających się warunków na rynku pracy. Przez ostatnie 30 lat, po wielu latach zaniedbań, specjaliści ds. pomocy osobom z niepełnosprawnościami nadrabiali zaległości w zakresie metod i narzędzi aktywizacji OzNI, jednak ciągle pojawiają się nowe wyzwania, którym należy sprostać. Wiążą się one przede wszystkim z edukacją osób z niepełnosprawnościami oraz zmianą postaw u tych osób i wobec tych osób.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Krzysztof Gmolewski'.